Díl první

O velkých mistrech této Cesty, jejich životech i výrocích velebících Boží právo[456]

Vězte, nechť se nad vámi Bůh, On je Vznešený, smiluje, že muslimové po smrti Posla Božího, nechť mu Bůh žehná a dá mu mír, pro sebe nenašli žádné lepší pojmenování nežli to, které vyjadřuje jejich přátelství i blízkost vůči Poslovi Božímu, nechť mu Bůh žehná a dá mu mír, neboť věru není žádné vyšší ctnosti. A tak se jim tedy říkalo „Druhové".[457]

A když přišli lidé druhé generace, tak se ti, kdož byli souputníci Druhů,[458] začali nazývat „následovníci",[459] přičemž oni sami toto shledali tím nejvznešenějším označením. Načež těm, kteří přišli po nich, se začalo říkat „následovníci následovníků".[460]

Později se lidé začali různit[461] a jejich postavení se začala rozcházet. Těm vyvoleným z řad jedinců velice pečlivých v záležitostech náboženství se říkalo asketové[462] a uctívači Boha.[463]

---

[456] Není jistě náhodou, že již v názvu celého prvního dílu věnovaného životům velkých súfijských mistrů figuruje zmínka o velebení *šarí'y*, neboť Qušajrího ambicí bylo představit vybrané šejchy nejen jako mistry ve svém oboru, ale také – a snad i především – jako osobnosti, jejichž chápání islámu nelze jakkoliv napadnout či zpochybnit.

[457] *Sahába* (sg. *sahábí*, nikoliv *sáhib*), Muhammadovi druzi, tj. první generace muslimů pokládaná za tu nejlepší.

[458] Byli to takoví muslimové, kteří osobně poznali muslimy první generace.

[459] *Tábi'ún*, následovníci, byli druhou ze tří generací *salaf*, představujících v muslimské tradici jistý zlatý věk.

[460] *Tábi'ú at-tábi'ín*, následovníci následovníků čili třetí – a poslední – z generací *salaf*.

[461] Podle tradičního muslimského podání přicházejí po třech raných generacích *salaf* další generace muslimů zvané souhrnně *chalaf* – a spolu s nimi se začínají stále více projevovat různé rozepře, frakcionářství, hereze a úpadek.

[462] *Zuhhád* (sg. *záhid*), asketové. *Zuhd* je askeze, asketismus, život odříkavý. V tom, zda askeze představuje nejranější fáze súfismu, nebo jeho pouhý předstupeň, se zpravidla súfijští učenci a nemuslimští odborníci neshodnou. Zatímco sami súfijové spatřují počátky svého hnutí již v časech proroka Muhammada a nejranějších generacích muslimů, orientalisté hovoří o súfismu spíše až v souvislosti se zrodem osobitého učení, konceptů a přístupů k islámu, jež stoupence súfismu oddělily od ostatních a staly se pro ně příznačné (ne dříve než v 8. století).

[463] *'Ubbád*, sg. *'ábid*. Slovesný kořen '-b-d v arabštině implikuje dva základní významy, službu a uctívání, přičemž obojí by se mělo pojit ve správném přístupu muslima k jeho Pánu. Zatímco slovo *'abd* (otrok, služebník, člověk) klade důraz na službu, participium aktivní *'ábid* spíše na aspekt uctívání.

Potom se objevila hereze[464] a nastaly rozepře mezi různými skupinami, přičemž každá skupina tvrdila, že oni jsou těmi pravými askety.

Ty vyvolené z řad věrných následovníků Tradice, kteří bedlivě dbali na to, aby jejich dech souzněl s Bohem, [465] On je Vznešený, a aby ochránili svá srdce před přívaly roztržitostí,[466] ty potom od ostatních odlišilo slovo „súfismus“.[467]

Toto pojmenování se stalo známým pro ty největší z nich ještě před rokem dvě stě hidžry.[468]

V této části si probereme jména některých mistrů této cesty, a to od první generace až po éru těch pozdních, a uvedeme si rovněž souhrn jejich životopisů, jakož i jejich učení, abychom takto upozornili na jejich principy i dobré mravy, dá-li tomu Bůh,[469] On je Vznešený.

ABÚ ISHÁQ IBRÁHÍM IBN ADHAM IBN MANSÚR

Pocházel z oblasti Balchu,[470] nechť je s ním Bůh, On je Vznešený, spokojen.[471]

Byl královským synem. Jednoho dne se vypravil na lov, a když pronásledoval lišku nebo zajíce, aby je ulovil, uslyšel hlas, kterak na něj volá:[472] „Ibráhíme! Což

---

464 Tj. nežádoucí novinky, inovace, které nemají oporu v praxi Muhammada a prvních muslimů. Viz pojem *bid'a*.

465 Tedy ti, kteří pečlivě a setrvale dbali na to, aby dodržovali veškerá ustanovení Božího řádu jim uložená.

466 Tj. před opomíjením požadavků náboženského práva.

467 Dlužno podotknout, že slovo *tasawwuf* v arabštině implikuje spíše než statickou doktrínu jistý proces, cestu, stávání se něčím (v tomto případě stávání se súfijem, mystikem, resp. v doslovném slova smyslu proces oblékání se do vlny), zatímco pojem súfismus (s koncovkou -ismus), resp. angl. Sufism (s koncovkou -ism) nám zase evokuje konkrétní učení. V obdobném duchu objasňuje význam slova *tasawwuf* rovněž al-Ansárí: Je to nauka, jejímž prostřednictvím jsou poznávány stavy vedoucí k očistě duší a k tříbení mravů atd.

468 816.

469 *In šá'a lláh*, nejužívanější islámská formule vůbec, kterou nepoužívají jen muslimové, ale též arabsky hovořící křesťané, a to zdaleka nejen v původním smyslu, ale často jako pouhou konverzační výplň ve významu možná, snad, hovoří-li se o budoucnosti. Původním záměrem však bylo vyjádřit těmito slovy pokoru (či fatalismus) při jakémkoliv plánování nebo obecně v úvahách o budoucnosti, ve smyslu „učiním to či ono, ale jedině bude-li tomu Bůh chtít“. Původním záměrem teologickým přitom bylo zdůraznění Boží všemohoucnosti a vševědoucnosti, viz známý výrok Ahmada ibn Hanbal: „Jsem věřící, dá-li Bůh.“

470 Balch (starověká Baktra) bylo významné kulturní centrum na severu dnešního Afghánistánu, jež sehrálo významnou roli jednoho z nejvýznamnějších měst Chorásánu, a to již v časech předislámských. Během mongolské invaze ve 13. století utrpěl Balch těžké rány, z nichž už se nikdy pořádně nevzpamatoval.

471 *Radija lláhu 'anhu*. Tento standardizovaný chvalořečný dovětek se zpravidla klade za jména druhů Proroka.

472 Doslova: „oslovil jej *hátif*“. *Hátif* může být neviditelný hlas, jímž Bůh sděluje člověku své poselství, ale také se tímto slovem označuje konkrétní třída džinů, kteří se vyznačují chybějící podobou, mají jen hlas. *Hátifové* jsou zpravidla zlí, zákeřní a rádi svádějí poutníky na scestí. Často se vyskytují

pro toto jsi byl stvořen?! Či k tomuto jsi snad byl povolán!?“ Posléze jej onen hlas oslovil znovu, a to zpoza sedla: „Při Bohu, nikoliv, k tomuto jsi věru nebyl stvořen, ani jsi k tomuto nebyl povolán!“ Načež Ibráhím sesedl z koně. Potom náhodou potkal nějakého pastýře pracujícího pro jeho otce, vzal si jeho vlněný burnus, oblékl si jej a daroval pastýřovi svého koně i všechno, co vlastnil. Nato se vydal do pouště a za nějaký čas dorazil až do Mekky,[473] kde navázal přátelství se Sufjánem ath-Thawrím[474] a al-Fudajlem ibn ‘Ijád.[475] Potom se odebral do Sýrie,[476] kde také zemřel.

Obživu si obstarával vlastnoručně, kupříkladu prací při sklizni nebo hlídáním sadů a tak podobně.

V poušti jednou uviděl nějakého muže, který jej naučil nejmocnějšímu jménu Božímu.[477] Poté[478] Ibráhím tímto jménem oslovil Boha, načež spatřil al-Chidra,[479] mír s ním, jenž mu oznámil: „Tím, kdo tě právě naučil nejmocnější jméno Boha, byl můj bratr David (Dáwúd).“[480]

Tento příběh nám vyprávěl šejch Abú ‘Abdarrahmán as-Sulamí, nechť se nad ním Bůh smiluje. Řekl, že Muhammad ibn al-Husajn ibn al-Chaššáb prozradil, že Abú al-Hasan ‘Alí ibn Muhammad al-Misrí řekl, že Abú Sa‘íd al-Charráz řekl, že

v arabských pohádkách, legendách a folkloru. V moderní spisovné arabštině znamená slovo *hátif* telefon. Dodejme, že *hátif* často plní roli varovatele.

473 K Ibráhímově pouti do Mekky se váže krásná legenda. Podle ní se Ibráhím ibn Adham rozhodl, že si svou cestu ztíží tím, že po každém kroku provede jednu *rak‘u* (modlitební cyklus). Když po letech útrap konečně dospěl k Posvátné mešitě, s překvapením zjistil, že Ka‘ba tam není. Vyšla totiž v ústrety jiné poutnici, Rábi‘i al-Adawíji. Súfijští komentátoři vysvětlují, že Ibráhím se v průběhu cesty začal opájet svým asketickým výkonem, tj. soustředil se na prostředek, nikoliv cíl. A Bůh dal (skrze Svou Svatyni) přednost prosté Rábi‘i, vedené pouze láskou k Němu.

474 Raný učenec v oboru islámského práva a zakladatel právního směru, který se nedochoval. Zemřel v roce 777.

475 Slavný raný asketa, jehož zbožná legenda vykresluje jako kajícího se loupežníka, jenž dřív přepadal pocestné.

476 V originále aš-Šám, což označuje tzv. Velkou Sýrii, tedy dnešní Sýrii, Libanon, Jordánsko, Izrael a Palestinu.

477 Muslimové věří, že z množství Božích jmen a atributů lidstvo poznalo jen zlomek. 99 z nich se tradičně nazývá „překrásná jména Boží“ (*asmá’ alláh al-husná*). Tato jména učenci a mystikové člení do dvou kategorií. První skupinou jsou ta, která vyvolávají u věřícího pocity lásky, blízkosti a přízně a která souhrnně nazýváme „jména krásy“ (*asmá’ al-džamál*). Druhou skupinou jsou „jména majestátu“ (*asmá’ al-džalál*), jež naopak evokují pocity úcty, respektu, bázně a hrůzy. Muslimové věří, že Bůh má také sté, nejmocnější, jméno (*ism alláh al-a‘zam*), jehož znalost je vyhrazena jedině vyvoleným. Překrásná jména jsou oblíbeným tématem magie a okultních věd.

478 Co onen muž odešel pryč.

479 Zde se prvně setkáváme se záhadnou postavou patrona súfijů al-Chidra (psáno též al-Chadir, Chizr aj.). Ten je považován za proroka i světce. Je nesmrtelný, protože se napil z pramene života, a zároveň představuje archetyp ezoterní moudrosti. V Koránu se objevuje jakožto průvodce a učitel Mojžíšův, tj. zdroj transcendentního vedení.

480 David, kterého islám pokládá za proroka, jemuž se dostalo od Boha zjevení v podobě knihy *Zábúr* (Žalmy).

Ibráhím ibn Baššár prohlásil: „Doprovázel jsem Ibráhíma ibn Adham. Jednou jsem jej vyzval: ‚Pověz mi o počátku tvé věci.‘[481] Načež on mi toto vyprávěl.“

Ibráhím ibn Adham byl obzvlášť proslulý svou zbožnou důsledností.[482] Vypráví se, že prohlásil: „Počínej si dobře, pokud jde o jídlo,[483] a pak ti nikterak neuškodí, nezůstaneš-li v noci vzhůru, ani když se nebudeš přes den postit.“[484]

Jeho nejčastější modlitbou bylo: „Bože, přesuň mne z ostudy neposlušnosti vůči Tobě k velkoleposti poslušnosti vůči Tobě!“[485] Kdosi Ibráhímovi ibn Adham řekl: „Maso podražilo.“ On na to: „Udělej ho levnějším!“, což znamená: „Nekupuj ho!“ A zarecitoval tyto verše:

Když se něco stane pro mne příliš drahým, zřeknu se toho,
a proto čím více to podraží, tím levnější to bude.[486]

Zpravil nás Muhammad ibn al-Husajn, nechť se Bůh nad ním smiluje, že slyšel Mansúra ibn ‘Abdalláh říci, že slyšel Muhammada ibn Hámid říci, že slyšel Ahmada ibn Chadrawajh[487] vyprávět, že Ibráhím ibn Adham promluvil k nějakému muži, který prováděl rituální obcházení, takto:[488] „Věz, že ty nikdy nedosáhneš stupně spravedlivých, dokud nepřekonáš šestero horských průsmyků: Za prvé, musíš zavřít dveře blahobytu a otevřít dveře strádání.[489] Za druhé, musíš zavřít dveře slávy a otevřít dveře pokory. Za třetí, musíš zavřít dveře pohodlí a otevřít dveře úsilí. Za čtvrté, musíš zavřít dveře spánku a otevřít dveře nočního bdění. Za páté, musíš zavřít dveře bohatství a otevřít dveře chudoby. Za šesté, musíš zavřít dveře nadějím a otevřít dveře připravování se na smrt.“

Jednou Ibráhím ibn Adham hlídal vinici, když tu kolemjdoucí voják poručil: „Dej mi nějaké hrozny!“ Ibráhím ibn Adham odvětil: „Ale tohle mi jejich majitel nepřikázal!“ Onen voják jej začal šlehat bičem. Ibráhím sklonil hlavu a pravil:

---

481 Tedy, pověz mi, jak ses stal súfijem.

482 Pojem *wara‘* se zpravidla překládá jako zbožnost, ovšem v súfijském kontextu se tím myslí zejména pečlivost a svědomitost v náboženství, tj. bedlivé rozlišování mezi tím, co je povoleno a zakázáno atp.

483 Tedy jez pouze to, co je náležitě získáno.

484 Jinými slovy, porušení pravidel týkajících se povoleného v jídle je větším prohřeškem nežli jiné nepravosti.

485 Jinými slovy, dej mi vyvarovat se nedodržení Tvého nařízení (což je ostudné), abych Ti byl vždy jen poslušný.

486 Tím levnější to bude pro mne.

487 Možno číst také Ibn Chidrúja.

488 *Tawáf*. V islámském kontextu jde primárně o obcházení Ka‘by, které představuje povinnou součást poutních rituálů (*manásik al-hadždž*) v Mekce. Avšak stejně se označuje i zbožné obcházení hrobek „světců“ (*maqám*).

489 Tradiční obraty o otevírání a zavírání dveří něčeho poukazují na přiklonění se k něčemu a odvrácení se od něčeho jiného. V našem konkrétním případu to značí: Musíš se odvrátit od dobrého živobytí a dát se na strádání.

„Uhoď hlavu pokaždé, když neposloucháš Boha!“ Voják nebyl schopen pokračovat a odešel pryč.

Sahl ibn Ibráhím[490] vyprávěl: „Doprovázel jsem Ibráhíma ibn Adham. Poté, co jsem onemocněl, on za mne utratil veškeré své peníze. Když jsem pak dostal chuť na jídlo, prodal Ibráhím osla a utržené peníze vynaložil na mne. Poté, co jsem se uzdravil, zeptal jsem se jej: ‚Ibráhíme, a kdepak je osel?‘ Odvětil: ‚Prodal jsem ho.‘ Já na to: ‚A na čem tedy pojedu?‘ Ibráhím opáčil: ‚Bratře, ponesu tě na zádech.‘ A nesl mě po tři denní pochody.“[491]

ABÚ AL-FAJD DHÚ AN-NÚN AL-MISRÍ

Jeho jméno bylo Thawbán ibn Ibráhím. Ale uvádí se rovněž al-Fajd ibn Ibráhím. Jeho otec byl Núbijec.[492] Dhú an-Núna[493] zemřel roku 245.[494] Vynikal v této věci[495] a ve své době byl zcela jedinečným, pokud jde o vědomosti, zbožnost, duchovní stav i dobré způsoby.

Udali jej al-Mutawakkilovi,[496] jenž přikázal, aby Dhú an-Núna k němu z Egypta přivedli. Když se před ním objevil a pokáral jej, al-Mutawakkil se rozplakal a nařídil jej poslat zpět do Egypta se všemi poctami. Od té doby vždy, když někdo zmínil před al-Mutawakkilem nějaké zbožné jedince, rozplakal se a prohlásil: „Vždy, když někdo mluví o těch zbožných, nechť zmíní předně Dhú an-Núna.“

Dhú an-Nún byl mužem štíhlé postavy a světlé a jeho vousy vousy nebyly bílé.

Slyšel jsem Ahmada ibn Muhammad říci, že slyšel Sa‘ída ibn ‘Uthmán říci, že slyšel Dhú an-Núna prohlásit: „Všechno se točí kolem čtyř stěžejních os: lásky

---

490 Sahl at-Tustarí – významný súfijský myslitel; k němu samostatný medailonek.

491 *Manzil* (pl. *manázil*) je tradiční jednotka vzdálenosti označující úsek, který ujde člověk pěšky za jeden den.

492 Dhú an-Nún sice pocházel z Núbie, avšak usadil se v Achmímu (hyperkorektně Ichmím) poblíž Sohágu v Horním Egyptě, který byl a je známý především svými starověkými památkami (z nich prý čerpal své poznání).

493 Samotné jméno Dhú an-Nún (doslova „Ten s rybou“, „Pán ryby“) označuje proroka Jonáše (Júnus). V Koránu se Júnus objevuje na více místech (4:161, 6:86, 10:98, 21:87–88, 37:139–148, 68:48–50), ovšem coby Dhú an-Nún jenom jednou, a to ve verši 21:87: „A zmiň se o Muži s rybou, když odešel rozzloben a domníval se, že proti němu nic nezmůžeme. A volal nás v temnotách říkaje: ‚Není božstva kromě Tebe, sláva budiž Tobě! Věru jsem patřil k nespravedlivým!‘“

494 859 nebo 860.

495 V súfismu.

496 Myslí se zde abbásovský chalífa al-Mutawakkil vládnoucí v letech 847–861. Za jeho vlády došlo po éře oficiálního státního prosazování teologie mu‘tazily k opětovnému příklonu k islámské ortodoxii, která pak více než bohatě splatila svým protivníkům všechna příkoří, která si za jeho předchůdce chalífy al-Ma’múna vytrpěla.

ke vznešenému, nenávisti k nedostatečnému,[497] následování Seslání[498] a strachu ze změny stavů.“[499]

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn, nechť se nad ním Bůh smiluje, říci, že slyšel Sa‘ída ibn Ahmad ibn Dža‘far říci, že slyšel Muhammada ibn Ahmad ibn Sahl říci, že slyšel Sa‘ída ibn ‘Uthmán říci, že slyšel, jak Dhú an-Nún prohlásil: „Jedním ze znamení toho, kdož miluje Boha, On je Vznešený a Mocný, je to, že následuje šlépěje Bohem milovaného,[500] nechť mu Bůh žehná a dá mu mír, a to pokud jde o jeho charakterové rysy, skutky, zásady i zvyklosti.“

Kdosi se Dhú an-Núna zeptal na chátru. Odvětil: „Jsou to ti, kteří neznají cestu k Bohu, ale ani se nesnaží jej poznat.“

Slyšel jsem šejcha Abú ‘Abdarrahmána as-Sulamího, nechť se nad ním Bůh smiluje, říci, že slyšel Abú Bakra Muhammada ibn ‘Abdalláh ibn Šádhán říci, že slyšel Júsufa ibn al-Husajn vyprávět: „Jednoho dne jsem byl v kroužku, kde Dhú an-Nún vyučoval. Přistoupil k němu Sálim al-Maghribí a zeptal se jej: ‚Abú al--Fajde, co bylo příčinou tvého pokání?‘[501] Ten odvětil: ‚Bylo to něco úžasného, co ty nikdy nedokážeš.‘ Sálim na to: ‚Pro Boha, pověz mi o tom!‘ A Dhú an-Núna se dal do vyprávění: ‚Chtěl jsem jet z Káhiry[502] do nějaké vesnice na venkově. Usnul jsem v poušti, a když jsem otevřel oči, spatřil jsem holátko skřivana, jež vypadlo ze svého hnízda na zem. A pak se země rozpukla a z trhliny se vynořily dvě mísy na jídlo, jedna zlatá a druhá stříbrná. V jedné byla sezamová semínka, v druhé zase voda. Ptáčátko se z jedné misky nakrmilo a z druhé se zase napilo. Zvolal jsem: <Tak tohle mi bohatě stačí! Již jsem se dal na pokání!> A vyčkával jsem u dveří, dokud mne Bůh, On je Vznešený a Mocný, nepřijal.‘“

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn říci, že slyšel al-Háfize[503] ‘Alího ibn ‘Umar říci, že slyšel Ibn Rašíqa říci, že slyšel Abú Dudžánu říci, že slyšel Dhú an--Núna, jak prohlásil: „Moudrost se nikdy neusídlí v žaludku naplněném jídlem.“

---

[497] Podle některých komentátorů se „nedostatečným“ (*qalíl*) myslí tento pozemský život a jeho nástrahy i svody.

[498] Slovem *tanzíl* se označuje mj. zjevení Koránu. Podle Alexandra Knyshe se zde specificky myslí Boží právo.

[499] V arabštině se navíc celý tento výrok rýmuje. Autor měl na mysli, že ať se člověk baví o čemkoliv, buď se hovor týká poznání Boha (tj. vzneseného), či starostí tohoto světa (tj. něčeho nízkého, nedostatečného), nebo náboženských ustanovení (seslání). Změnou stavu se podle komentátorů myslí změna k horšímu.

[500] *Habíb Alláh*, doslova „miláček Boha“, prorok Muhammad.

[501] Pokání, kajícnost, ale též vnitřní zlom (*tawba*) představující zároveň konverzi k súfismu stojí vždy na počátku súfijské cesty jako její první stupeň.

[502] Jedná se patrně o dodatečné vložení novějšího toponyma do staršího příběhu, poněvadž v době, kdy Dhú an-Núna žil, město Káhira ještě neexistovalo. Metropolí Egypta byl tehdy Fustát (který se stal později částí Káhiry).

[503] *Háfiz* (pl. *hufáz*) je čestný titul těch, kdož se naučí Koránu nazpaměť, což je pokládáno za oceňovaný akt víry.

Dhú an-Nún byl tázán na kajícnost, na což odvětil takto: „Běžní lidé[504] se kají z hříchů, zatímco ti vyvolení[505] se kají z nedbalosti.“[506]

ABÚ ‘ALÍ AL-FUDAJL IBN ‘IJÁD

Pocházel z Chorásánu,[507] z oblasti Marwu.[508] Uvádí se, že se narodil v Samarkandu[509] a vyrůstal v Abíwardu.[510] Zemřel v Mekce v měsíci muharramu[511] roku 187.[512]

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn říci, že nám Abú Bakr ibn Dža‘far řekl, že al-Husajn ibn ‘Abdalláh al-‘Askarí nám řekl, že syn bratra Abú Zur‘y nám řekl, že Muhammad ibn Isháq ibn Ráhawajh[513] nám řekl, že Abú ‘Ammár nám řekl, a to podle al-Fudajla ibn Músá, že al-Fudajl býval vyvrhel, který přepadával pocestné mezi Abíwardem a Sarachsem. Důvodem jeho pokání bylo to, že se zamiloval do mladičké otrokyně, a právě když přelézal zeď na cestě k ní, zaslechl, kterak recitátor Koránu přednáší: „Což nepřišel čas pro ty, kdož uvěřili, aby srdce jejich se pokořila před připomenutím Božím a před tím, co seslal z pravdy?“[514] Al-Fudajl pravil: „Ó Pane, ten čas již vskutku nastal!“ I vydal se zpět. Noc jej zavedla někam mezi ruiny. A hle, byli tam nějací lidé. Jeden z nich řekl: „Pojďme odsud raději pryč!“ Ale jiní mu opáčili: „Vyčkejme raději do úsvitu, neboť al-Fudajl je na cestě a mohl by nás přepadnout.“ A tak se dal al-Fudajl na pokání a vzal je pod svou ochranu. Poté se usadil poblíž Svatyně,[515] kde také zemřel.

---

[504] To jsou, podle arabského editora, takoví lidé, kteří ulpívají na rovině příkazů a zákazů, jež mají dodržovat.

[505] *Chás*s (pl. *chawáss*) je označením pro výjimečné, spirituálně pokročilé jedince, tedy pro duchovní elitu. Ve středověkém súfijském písemnictví běžně narážíme na to, že autor při svém výkladu důsledně rozlišuje, co daný bod znamená pro běžné čtenáře a co pro duchovní elitu, což jen dokladuje sklony súfijských mistrů k ezoterismu.

[506] Tedy z toho, že opomenuli něco, co měli dodržet.

[507] Chorásánem se rozumí oblast na severovýchodě dnešního Íránu plus přilehlé středoasijské oblasti, kde súfismus ve středověku zapustil hluboké kořeny. Z Chorásánu pocházelo tolik významných mystiků, že se přívlastek *al-Churásání* („chorásánský“) stal obecně přívlastkem súfijů.

[508] Marw byl starobylým kulturním centrem v Chorásánu, odkud mj. vzešla abbásovská revolta proti Umajjovcům.

[509] Starobylý Samarkand (dnešní Uzbekistán) se do historie zapsal zejména svými monumenty z éry timurovské.

[510] Abíward je město v Chorásánu, poblíž dnešní íránsko-turkmenské hranice.

[511] *Muharram* je prvním měsícem lunárního muslimského kalendáře. Často se uvádí, že *muharram* je „měsícem mučedníků“, protože mnoho významných postav islámu právě tehdy zemřelo nebo bylo zabito.

[512] 803.

[513] Možno číst také jako Ibn Ráhúja.

[514] Korán 57:16.

[515] Tj. v Mekce.

Al-Fudajl ibn ʻIjád prohlásil: „Když si Bůh nějakého člověka zamiluje, potom mu nadělí mnoho žalu a zármutku,[516] ale když Bůh nemá nějakého člověka v lásce, tak mu usnadní život na tomto světě vezdejším.“[517]

Pravil Ibn al-Mubárak:[518] „Když al-Fudajl zemřel, odešel smutek.“[519]

Al-Fudajl prohlásil: „I kdyby mi byl nabídnut tento svět vezdejší spolu se vším, co v něm je, a já bych přitom nebyl činěn zodpovědným za užívání si jej,[520] i tak bych se od něho odvrátil se znechucením, stejně, jako by ses ty odvrátil od rozkládající se mršiny, kdybys kolem ní procházel, aby sis náhodou neušpinil oděv.“

Al-Fudajl rovněž prohlásil: „Raději odpřisáhnu, že jsem pokrytec, než že pokrytec nejsem.“

Al-Fudajl také pravil: „Nekonat ve prospěch ostatních lidí, to je pokrytectví, zatímco konat v zájmu ostatních, to znamená přidružování.“[521]

Abú ʻAlí ar-Rází vyprávěl: „Byl jsem al-Fudajlovým společníkem třicet let a po celou tu dobu jsem neviděl, že by se zasmál nebo se jenom pousmál, jedině v den, kdy zemřel jeho syn ʻAlí. Zeptal jsem se jej na to a on mi odvětil: „Když si Bůh někoho zamiluje, také si jej zamiluji.“

Al-Fudajl rovněž prohlásil: „Pokaždé, když neposlechnu Boha, poznám to podle chování svého osla a svého sluhy.“[522]

ABÚ MAHFÚZ MAʻRÚF IBN FAJRÚZ AL-KARCHÍ[523]

Byl velikým mistrem, jehož modlitby byly vyslyšeny a u jehož hrobu lidé hledali uzdravení.[524]

---

[516] Bůh mu tedy pomáhá tím, že mu připomíná Onen svět i jeho vlastní nedostatky v záležitostech náboženství.

[517] Arabský editor to komentuje tak, že jej Bůh začne rozptylovat láskou k tomuto světu, která ho odvádí od islámu.

[518] ʻAbdalláh ibn al-Mubárak byl sběratel hadíthů íránského původu a proslul též jako asketa. Zemřel roku 797.

[519] Neboť Fudajl byl tím nejsmutnějším člověkem své doby.

[520] Abych nemusel skládat účty za své konání.

[521] Přidružování k Bohu (*širk*), tedy stavění někoho či něčeho na roveň Bohu, je pro muslimy tím nejohavnějším z hříchů, a proto mají slova *širk* a *mušrik* (modloslužebník nebo polyteista) v arabštině silně pejorativní náboj.

[522] Arabský editor to komentuje takto: Když neuposlechne Fudajl Boha, tak jeho zase neposlechnou osel a sluha, aby mu dal, takto názorně, Bůh najevo, že pochybil, což je ovšem zároveň důkazem přízně Boží, které se dostává výhradně lidem Jemu blízkým (k nimž tedy Fudajl podle všeho patřil). Viz pojem *awlijá'*.

[523] Karch je jednou ze čtvrtí Bagdádu na západě města.

[524] Návštěvy hrobů významných muslimů (*zijárát*) patří k neodmyslitelným projevům žitého islámu. Na rozdíl od pouti do Mekky postrádala praxe návštěvy hrobů a hrobek oporu autority Písma. Zvyklost navštěvovat hroby významných zesnulých však byla na Blízkém východě rozšířena jak mezi křesťany, tak mezi židy. Přístup muslimů k této problematice se pochopitelně odvíjel od postoje Prorokova, který zakazoval svým stoupencům navštěvovat křesťanská poutní místa a projevoval

Obyvatelé Bagdádu říkávají, že hrob Ma'rúfův je prověřeným všelékem.[525]

Byl chráněncem[526] 'Alího ibn Músá ar-Ridá,[527] nechť v něm Bůh nalezne zalíbení, a zemřel v roce 200, ačkoliv někteří uvádějí rok 201.[528] Byl učitelem Sarího as-Saqatího.[529] Jednoho dne mu řekl: „Když budeš něco potřebovat od Boha, obrať se na Něj mým jménem!"

Slyšel jsem mistra Abú 'Alího ad-Daqqáqa, nechť se nad ním Bůh smiluje, vyprávět, že Ma'rúfovi rodiče byli křesťané. Když byl ještě dítětem, dali jej do výchovy k jejich učiteli. Ten učitel jej ale vybízel: „Řekni třetí z trojice!"[530], na což Ma'rúf pokaždé odvětil: „Ba nikoliv, On je jediný!" Jednou jej za to učitel zbil tak bolestivě, že Ma'rúf utekl pryč. Jeho rodiče si posteskli: „Kéž by se k nám vrátil, ať už se dá na jakékoliv náboženství, jak on sám bude chtít. My jej v něm přijmeme!" Později Ma'rúf přijal islám z rukou 'Alího ibn Músá ar-Ridá a vrátil se domů. Zaťukal na dveře a jeho rodiče se zeptali: „Kdo je tam?" Odvětil: „Ma'rúf!" Oni

---

též obavy, aby muslimové nezačali uctívat hroby svých bratrů ve víře, a neučinili tak první krok k modloslužebnictví (*širk*). Právě z tohoto důvodu se prorok Muhammad tak rozhodně stavěl proti vyvyšování hrobů nad úroveň okolního povrchu země, čímž měl na mysli výstavbu jakýchkoliv konstrukcí nad místem vlastního posledního odpočinku ostatků zesnulého. Ovšem na druhé straně sám Muhammad často navštěvoval hroby svých blízkých a rozjímal u nich. Návštěva hrobů a hrobek by měla pro muslimy představovat akt piety a úcty k zesnulému, neměla by se však nikdy zvrátit v jeho uctívání. V každodenní praxi se však věřící vydávali k hrobům či hrobkám velkých šejchů především proto, aby získali požehnání (viz *baraka*), a také uzdravení, přičemž toto nebylo myšleno jen obrazně či v duchovní rovině. U konkrétních hrobek se léčily konkrétní neduhy, což znamená, že vybraní „světci" měli i svou „lékařskou specializaci" (např. hrobku as-sajjidy Zajnab ve stejnojmenné káhirské čtvrti tradičně vyhledávali postižení očními chorobami atp.).

525 Doslova „vyzkoušenou protilátkou, protijedem, či tinkturou".

526 Slovo *mawlá* disponuje širokou škálou významů, které se mohou výrazně lišit podle dobového či lokálního kontextu, obecně se jedná o člověka, kterého „adoptoval" jednotlivec, rod nebo kmen, a tímto aktem dotyčný získal zároveň jejich ochranu. Slovo „adoptovat" bychom však v islámském kontextu měli používat s velikou obezřetností, neboť konotace, jež s sebou tento výraz v současném kontextu nese (tj. přijmout někoho za syna či dceru), jsou pro muslimy zcela nepřijatelné, poněvadž islám adopce dětí jednoznačně zakazuje. Výstižnější budiž slovo „přijetí", neboť právě tímto aktem přijetí se jednotlivec bez příbuzných stává součástí arabských rodových struktur, čímž se mu dostává i záruka bezpečnosti, kterou by jinak postrádal. Toto přijetí tak do jisté míry nahrazovalo pokrevní sprízněnost. Pro slovo *mawlá* se v českých textech dříve ustálil termín „klient" (např. Veselý, Tauer), jenž odráží jistou podobnost s římskými propuštěnci z otroctví a jejich postavení v rodině bývalého pána, ale může být zavádějící. Proto je možná lepší používat výrazů jako „chráněnec" či „osvojenec" (nebo dokonce archaismus „pastorek", jak vtipně překládá Petr Pelikán v knize *Zahrady spravedlivých*).

527 Osmý imám šíitů (zemřel v r. 818). Byl pohřben na místě, jež bylo později pojmenováno na jeho počest jako Mašhad („místo martýria") a které je dnes druhým největším městem Íránu, ležícím na severovýchodě země.

528 816.

529 Slavný bagdádský súfí a strýc al-Džunajdův, zemřel v roce 867. Blíže k němu životopisný medailonek dále.

530 To značí, uznej, že Bůh je trojjediný. Pro muslimy je křesťanský koncept Trojice nepřijatelný projev hereze.

na to: „V jakém náboženství jsi přišel?“ Ma‘rúf odpověděl: „V monoteistickém náboženství.“[531] Načež se jeho rodiče rovněž obrátili na islám.

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn říci, že slyšel Abú Bakra ar-Rázího říci, že slyšel Abú Bakra al-Harbího říci, že slyšel Sarího as-Saqatího vyprávět: „Spatřil jsem ve snu Ma‘rúfa al-Karchího, jak stojí pod trůnem Božím. Bůh, On je Vznešený a Mocný, se zeptal Svých andělů: ‚Kdo je to?‘ I odvětili andělé: ‚Ty to přece víš nejlépe, ó Pane!‘ A Bůh na to pravil: ‚Toto je Ma‘rúf al-Karchí, který je opojený láskou ke Mně – a plné vědomí se mu nevrátí, dokud se se Mnou nesetká!‘“

Ma‘rúf prohlásil, že mu jeden ze společníků Dáwúda at-Tá’íího řekl: „Vyvaruj se opouštět dobré dílo! Neboť právě to tě přibližuje k tomu, aby tvůj Pán byl s tebou spokojen.“ Otázal jsem se: „Jaké je to dílo?“ Dáwúd at-Tá’í odvětil: „Neutuchající poslušnost vůči tvému Pánu, služba[532] muslimům a rady jim poskytované.“

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn říci, že slyšel Muhammada ibn ‘Abdalláh ar-Rázího říci, že slyšel ‘Alího ibn Muhammad ad-Dallála říci, že slyšel Muhammada ibn al-Husajn říci, že slyšel, jak jeho otec prohlásil: „Spatřil jsem Ma‘rúfa al-Karchího ve snu po jeho smrti.[533] Zeptal jsem se jej: ‚Co s tebou Bůh udělal?‘ On na to: ‚Odpustil mi.‘ Zeptal jsem se jej: ‚A bylo to kvůli tvému odříkavému životu a bohabojnosti?‘ Odvětil: ‚Nikoliv, bylo to kvůli tomu, že jsem přijal napomenutí od Ibn as-Sammáka:[534] Praktikovat chudobu a milovat chudé.‘“[535]

Pokud jde o ono pokárání ze strany Ibn as-Sammáka, Ma‘rúf jej popisoval následovně: „Když jsem přišel do Kúfy,[536] potkal jsem tam nějakého muže jménem Ibn as-Sammák, který kázal lidem. Ve svém proslovu pravil: ‚Ten, kdo se úplně odvrátí od Boha, od toho se Bůh také jednou a provždy odvrátí. Ale ten, kdo se svým srdcem obrátí k Bohu, k tomu se Bůh obrátí Svým milosrdenstvím a učiní, že tváře všech stvořených bytostí se směrem k němu obrátí.[537] Pokud jde o člověka, který se jednou obrací k Bohu, ale jindy na Něj zapomíná, tak tomu Bůh přesto prokáže milost, ale jenom někdy.‘ Jeho slova se hluboce vtiskla do mého srdce. Obrátil jsem se k Bohu, On je Vznešený, a opustil všechno, co jsem dříve dělával, kromě služby svého mistrovi ‘Alímu ibn Músá ar-Ridá. Zmínil jsem mu tato slova[538] a on mi na to odvětil: ‚To pokárání ti postačilo, aby ses poučil.‘“

---

[531] Doslova „v hanífovském náboženství“. Viz pojem *haníf*.

[532] Arabsky *chidma*. V některých rukopisech se vyskytuje slovo *hurma* (úcta), což je v arabském zápisu podobné.

[533] Motiv snu ze záhrobí je ve středověkém muslimském písemnictví poměrně četný (to platí i pro *Risálu*), přičemž často jde o ustálený mustr, v němž zesnulá zbožná autorita slouží jako zdroj vedení nebo morálního ponaučení.

[534] Oblíbený asketa a kazatel z Kúfy, který zemřel kolem r. 800.

[535] Tj. askety a súfije.

[536] Významné centrum islámské učenosti v jižním Iráku, které bylo založeno během první muslimské expanze.

[537] Tj. bude obdivován, stane se vzorem.

[538] Tedy slova Ibn as-Sammáka.

Tento příběh mi vyprávěl Muhammad ibn al-Husajn, který řekl, že slyšel al-Hafize ʿAbdarrahíma ibn ʿAlí říci v Bagdádu, že slyšel Muhammada ibn ʿUmar ibn al-Fadl vyslovit, že slyšel ʿAlího ibn ʿÍsa pronést, že slyšel Sarího as-Saqatího říci, že slyšel, jak Maʿrúf toto vyprávěl.

Na smrtelné posteli se Maʿrúfa ptali na poslední radu. Prohlásil: „Až umřu, dejte pryč mou košili jako milodar, neboť já chci vskutku opustit tento svět stejně nahý, jak jsem do něj přišel."

Jednou Maʿrúf procházel kolem nosiče vody, jenž pronášel tato slova: „Nechť se Bůh smiluje nad tím, kdo se napije!" A byť se Maʿrúf toho času postil, přistoupil k němu a napil se. Někdo se jej zeptal: „Cožpak ty se nepostíš?" Maʿrúf na to: „Jistě, ale doufal jsem v jeho volání."[539]

ABÚ AL-HASAN SARÍ IBN AL-MUGHALLIS AS-SAQATÍ

Byl strýcem al-Džunajda z matčiny strany i jeho učitelem. Byl žákem Maʿrúfa al-Karchího. Stal se jedinečným ve své době, pokud jde o zbožnost, znalosti Tradice Prorokovy i poznání doktríny o jedinosti a jedinečnosti Boží.

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn říci, že slyšel ʿAbdalláha ibn ʿAlí at-Túsího říci, že slyšel Abú ʿAmra ibn ʿAlwán říci, že slyšel Abú al-ʿAbbáse ibn Masrúq, kterak prohlásil: „Doneslo se ke mně, že as-Sarí as-Saqatí[540] v době, kdy byl jedním ze společníků Maʿrúfa al-Karchího, obchodoval na trhu. Jednoho dne za ním Maʿrúf přišel, s sebou měl nějakého chlapce, sirotka, a vyzval Sarího: ‚Ošaťtoho chlapce!' As-Sarí mu odvětil: ‚Již jsem jej ošatil.' Maʿrúf se nad tím zaradoval a prohlásil: ‚Nechť ti Bůh zprotiví tento život vezdejší a uleví ti od toho, v čem jsi.'[541] A as-Sarí dodal: ‚A tak jsem odešel z krámu a již pro mne není nic protivnějšího nežli tento svět vezdejší. A všechno, co nyní mám, pochází z Maʿrúfova požehnání.'"[542]

Slyšel jsem šejcha Abú ʿAbdarrahmána as-Sulamího, nechť se nad ním Bůh smiluje, říci, že slyšel Abú Bakra ar-Rázího říci, že slyšel Abú ʿUmara al-Anmátího říci, že slyšel al-Džunajda, jak prohlásil: „Neviděl jsem nikoho, kdo by byl více oddaný

---

[539] Doufal, že se naplní jeho slova.

[540] Jméno mystika as-Saqatího se většinou uvádí bez členu určitého (Sarí), vyskytuje se však i se členem (as-Sarí).

[541] Uleví ti od obchodu.

[542] Požehnání (*baraka*) představuje zcela zásadní koncept súfijské psychologie i praxe. Súfijové (a nejen oni) totiž věřili, že *baraku* (sílu či vliv nebo inspiraci Božského původu) lze získat rovněž fyzickým způsobem, např. podáním ruky šejchovi, políbením mřížoví hrobky, pobytem u svatyně apod. Na příkladu lidového vnímání *baraky* tak lze demonstrovat širokou škálu přístupů muslimů k posvátnu. Často se přitom zmiňuje neschopnost (či neochota) abstrahovat, s čímž souvisí přesvědčení, že *baraku* lze předat, získat či nabýt. Západním cestovatelům proto nezřídka připadal vztah muslimů k posvátnu až infantilní a (ve srovnání s křesťany) tak i pramálo sofistikovaný.

Bohu, než as-Sarí. Navštěvoval jsem jej po devadesát osm let,[543] a neviděl jsem jej nikdy ulehnout, než na smrtelné posteli."

O as-Sarím se vypráví, že jednou prohlásil: „Súfismus je jménem, které má tři významy:[544] Súfí je tím, v němž světlo poznání neuhasí světlo svědomité zbožnosti.[545] Ve svém nitru nikdy nepromluví o takovém poznání, které by popíralo vnější stránku Knihy[546] nebo Tradice.[547] A zázraky jej nikdy neunášejí natolik, aby roztrhal závoje Božích zákazů."[548]

As-Sarí zemřel roku 257.[549]

Slyšel jsem, že mistr Abú 'Alí ad-Daqqáq vyprávěl podle al-Džunajda, nechť se nad ním Bůh smiluje, následující: „Jednou se mě as-Sarí zeptal na lásku k Bohu. Odvětil jsem: ‚Někteří lidé říkají, že jde o soulad, jiní zase, že jde o upřednostnění ostatních před sebou samým, a další pak vykládají, že je to tak či onak.' Na to se as-Sarí štípnul do kůže na lokti a pokoušel se ji natáhnout, avšak kůže se nijak neprotáhla. Načež prohlásil: ‚Při Bohu vznešeném! Kdybych byl prohlásil, že tato kůže vyschla na mé kosti kvůli mé lásce k Němu, pak by to byla pravda!' Načež omdlel. Jeho tvář byla kulatá, jako by to byl zářící měsíc, ačkoliv byl as-Sarí jinak snědé barvy pleti."

Vypráví se, že as-Sarí jednou prohlásil: „Po třicet let jsem litoval toho, jak jsem kdysi řekl: ‚Chvála Bohu.'"[550] Někdo se jej zeptal, jak je to možné. As-Sarí odvětil: „V Bagdádu vypukl požár. Potkal jsem jakéhosi muže, který mi oznámil, že můj krámek se zachránil, načež jsem zvolal: ‚Chvála Bohu!' A již třicet let lituji toho, co jsem tenkrát řekl, neboť jsem si přál získat pro sebe něco lepšího nežli to, co postihlo ostatní muslimy." 'Abdalláh ibn Júsuf mi řekl, že slyšel Abú Bakra ar-Rázího říci, že slyšel Abú Bakra al-Harbího prohlásit, že slyšel, jak as-Sarí toto vyprávěl.

O as-Sarím se rovněž vypráví, že jednou prohlásil: „Tolikrát za den mžourám na svůj vlastní nos, poněvadž se bojím, že mi zčernal, neboť mám věru strach, že Bůh začerní celý můj zevnějšek za to, kterak jsem si vůči Němu počínal."[551]

---

543 Nejedná se o chybu, číslo 98 v textu skutečně figuruje.

544 Al-Ansárí toto vyjádření komentuje tak, že pravý súfí je jedině ten, kdo naplní všechny tři uvedené významy.

545 Což znamená, že znalosti dotyčného nikdy nepřivedou k povýšenosti, tedy k tomu, že by opomíjel to, čím je věřící povinován vůči Bohu, tedy že by přestal bedlivě rozlišovat mezi povoleným a zakázaným v islámu, neboť – jak dále připomíná al-Ansárí – ďábel může svést na scestí jedině toho, koho mu Bůh svést dovolí.

546 Korán (*al-Qur'án*) má v arabštině množství uctivých pojmenování, např. *nazl* (zjevení, seslání), *dhikr* (zbožné připomenutí), *furqán* (Spásné rozlišení). Jedním z těchto označení je i prosté, avšak uctivé *al-Kitáb* (kniha, písmo).

547 Tedy příkladných vzorů proroka Muhammada, ať již jde o jeho výroky, činy nebo stanoviska.

548 Čili aby porušil ony zákazy.

549 Data jeho smrti se v různých pramenech liší, ale většinou se shodují, že se tak stalo mezi roky 865 a 871.

550 *Al-hamdu li-lláh* (Chvála Bohu), jedno z nejpoužívanějších sousloví v běžném hovoru muslimů.

551 Arabský editor zde přidává vysvětlivku: za veškerá pochybení, kterých se při svém velebení Boha dopustil.

Slyšel jsem Muhammada ibn al-Husajn, nechť se Bůh nad ním smiluje, říci, že slyšel Muhammada ibn al-Husajn ibn al-Chaššáb říci, že slyšel Dža'fara ibn Muhammad ibn Nusajr[552] říci, že slyšel al-Džunajda říci, že slyšel as-Sarího, jak prohlásil: „Já znám tu nejkratší cestu vedoucí do ráje!" Zeptal jsem se jej: „Kterápak to je?" Odvětil mi: „Od nikoho nic neber! Od nikoho nic neber! A nevlastni nic, co bys mohl někomu dát!"

Slyšel jsem 'Abdalláha ibn Júsuf al-Isbaháního říci, že slyšel Abú Nasra as-Sarrádže at-Túsího říci, že slyšel Dža'fara ibn Muhammad ibn Nusajr říci, že slyšel al-Džunajda ibn Muhammad říci, že slyšel as-Sarího, kterak prohlásil: „Přeji si, abych mohl umřít někde jinde než v Bagdádu." Někdo se jej zeptal, proč. Odvětil: „Neboť se bojím, že mne můj hrob nepřijme[553] a že takovým způsobem dojde k mému zostuzení."

Slyšel jsem 'Abdalláha ibn Júsuf al-Isbaháního říci, že slyšel Abú al-Hasana ibn 'Abdalláh al-Ghútího at-Tarsúsího říci, že slyšel al-Džunajda říci, že slyšel as-Sarího, jak prohlásil: „Ó můj Bože, ztrestej mne, čímkoliv chceš, jenom mne netrestej ponížením závoje!"[554]

Slyšel jsem 'Abdalláha ibn Júsuf al-Isbaháního říci, že slyšel Abú Bakra ar-Rázího říci, že slyšel al-Džurajrího říci, že slyšel al-Džunajda, jak vyprávěl: „Jednou jsem přišel k as-Sarímu as-Saqatímu na návštěvu a on plakal. Zeptal jsem se jej: ‚Copak tě rozplakalo?' Odvětil: ‚Včera za mnou přišla moje dcera a řekla: <Tato noc je horká, a proto zde zavěsím tento džbánek.>[555] Potom jsem zavřel oči a usnul. Ve snu jsem spatřil překrásnou mladou otrokyni, která sestoupila z nebes. Zeptal jsem se jí, komu patří. Odvětila, že patří tomu, kdo nepije vodu vychlazenou ve džbánku![556] Načež jsem popadl džbánek a mrštil jím o zem tak, že se roztříštil na kusy.'"[557] A al-Džunajd k tomu dodal: „Viděl jsem ony střepy, které as-Sarí nikdy nesebral, ani se jich nedotknul, až byly zcela pokryté prachem."

---

552 Tj. Dža'far ibn Muhammad al-Chuldí (zemřel v r. 959) byl slavným súfijským životopiscem bagdádské školy.

553 Jedno z vysvětlení tohoto enigmatického výroku, které se nám nabízí, spočívá v tom, že v metropoli Bagdádu bylo pohřbeno už tolik velkých osobností islámu, že Sarí měl zkrátka obavu, že se jim nevyrovná, čili zaznívá zde pokora mystika, který se obával být pohřben ve městě, kde se soustřeďovaly ty největší súfijské autority vůbec.

554 Alexandr Knysh toto komentuje tak, že podle oblíbeného súfijského hadíthu je Boží tvář skryta za četnými závoji, které jeden po druhém Bůh odkládá, jak se k Němu mystický poutník přibližuje blíže a blíže. Arabský editor zase uvádí, že závojem (*hidžáb*) se zde myslí nevědomost a bloudění, tedy vše, co člověka odvádí od Pravdy/Boha.

555 Myslí se zde patrně hliněný porézní džbánek, do kterého se dávala voda, jež se v něm zároveň ochlazovala.

556 Arabský editor toto komentuje tak, že jde o takového člověka, který sám sobě odpírá něco, po čem touží.

557 Tímto příběhem má být patrně řečeno, že opravdová askeze, o niž jde především, má být dovedená do krajnosti.